

resztárok északi faláról készült egy profilrajz. Az árok északnyugati sarkában napvilágra került egy koponya-csont darabja 35 cm mélyről. Észlelhető volt a metszet-falon a megbolygatott földrétegek, korom és faszén (több helyen is), ezek megléte igazolja talán a hagyományt a szarkofággal kapcsolatban.

Vizsgálat alá esett továbbá két félkör alakú kőépítmény a terület déli részén: amit a 19. századbéli földművesek korsó, szerszámos zugaként határoztunk meg.

Végül is a talált tegulák mosása, fényképezése után azokat a darabokat, amelyeken bekarcolás vagy állat lábnyoma volt látható, átvette a Polgármesteri Hivatal, a többi pedig visszatemettük a csőszkunyhónál.

Az árkok betemetését kubikusok végezték el a polgármester felügyelete alatt. Az utolsó hét terepbejárásról külön beszámoló készült.

Az ásatási csoport munkájában részt vettek: Ottó Prohászka fényképész és manager, Patrick Prohászka terepkutatás, térkép-kiértékelés (felszíni leletek és adatok gyűjtése), valamint 20 egyetemi hallgató a Göteborgi Egyetemről.

DR. MARIANNE PROHÁSZKA – DR. KOCSIS LÁSZLÓ

247. Pincehely, Bogát-tanya

(Tolna megye) Ró, Á

Pincehely község görbői részétől északra, a Kapos-völgyében található dombokon, az ún. Bogát-tanya szomszédságában egy római kori telep és egy Árpád-kori falu területét jártuk be. Utóbbi lelőhelyről az elmúlt években egy bordázott S-végű karika is előkerült.

ÓDOR JÁNOS GÁBOR

248. Polgár, Kenderföld

(Hajdú-Bihar megye) U, R, B, Sza, A, Á

A leletmentő feltárássra a hajdúnánási országúttól ÉNy-ra került sor. A lelőhely a kenderföldi bronzkori telltől nagyjából D-É-i irányban hosszan elhúzódó kb. 25–30 m széles, kiemelkedő löszháton, illetve annak két oldalán lévő, mélyebben fekvő területekre terjed ki. A Kenderföldön egy 60 m széles és kb. 100–120 m hosszú, ÉNy-DK-i irányú szelvény kimérése történt meg 1999 júniusában, mely ezt a löszhátat metszi. A felszínt csupán 40 m szélességben nyitottuk meg, mivel a szelvény mindkét oldalán 10–10 m széles sávra került a leszedett föld. A leletmentő munkát nehezítette a sárga altalajba is bemélyedő, talajlazítás, vagy mélyszántás okozta, sötét színű bolygatott csíkok. Erre az eredeti talajszinthez képest helyenként 80–90 cm mély talajlazításra még 1945 előtt kerülhetett sor, amikor a földterület még az egri káptalan tulajdonát képezte.

A nánási országút túloldalán is kinyitottunk egy kb. 15–20 × 50 m-es felületet, ahol a felszíni jelekből ítélve várhatóan császár kori település és népvándorlás kori (?) sírok találhatóak, de ezen a részen nem került sor feltárássra.

Az előkészítő munkálatok során a szelvényre rákerült egy É-D-i tájolású 20 × 20-as négyzetháló, mely a WC és WD 100 × 100-as négyzethálóba illeszkedett bele.

Az ásatásra 1999. július 5. és október 8. között került sor. Az ásatás vezetői a Déri Múzeum részéről Dani János, az ELTE Régészettudományi Intézete részéről Szabó Gábor voltak. Az ásatás szakmai felügyeletét dr. Sz. Máthé Márta látta el (Déri Múzeum).

A feltárás alatt 12–15 ásatási segédmunkással és 2–5 egyetemi hallgatóval dolgoztunk. Az ásatás lebonyolításában Kriveczky Béla régész és Sebők Katalin, Kóvár Dorottya, valamint Szabó László végzős hallgatók nyújtottak segítséget.

Ez alatt a 3 hónap alatt kb. 2300–2400 m²-en 336 objektumot bontottunk ki, melyeken belül 437 sztratiográfiai egységet különítettünk el. Ez a teljes feltárandó terület kb. 40–45 százalékát teszi ki; a feltárt objektumok számát és intenzitását tekintve viszont a humuszolás során előbukkant régészeti jelenségeknek kb. 65–70 százalékát már feltártuk. Ez az ellentmondás abból adódik, hogy idén a lelőhely közepén lévő, régészeti legintenzívebb, magasabban fekvő részt tártuk fel.

A leletmentés során a következő korszakok leletanyagát sikerült feltárni:

Középső neolitikum vége (késői Alföldi vonaldíszes kultúra, Bükki-, Szakálháti-, Szilmegei-elemekkel): településjelenségek (gödrök, kutak, áldozati kutak, cölöpszervezetű építmények) és zsugorított csontvázas sírok (7 db). Tájolásuk általában: Ny-K-i vagy K-Ny-i.

Középső rézkor (Bodrogkeresztúri kultúra): hulladékgödör? ép tejesköcsöggel.

Kora bronzkor (Nyírség kultúra): néhány hulladékgödör.

Középső bronzkor (Füzesabonyi kultúra): A löszhátat elfoglalta a középső bronzkori tell lakóinak temetője. Eddig 80 sírt sikerült feltárnunk, ebből 6 erősen bolygatott volt (vagy csak a csaknem üres sírgödört sikerült feltárni, vagy az eke által széthúzott vázcsontokat, esetleg néhány edénytöredékekkel). A temető nyilvánvalóan a szelvény mindkét oldalán tovább folytatódik. A férfiakat jobb, a nőket bal oldalukon enyhén zsugorított helyzetben fektették a sírba. A férfiakat D-É-i, DDK-ÉÉNy-i, esetleg DK-ÉNy-i; a nőket ellenben É-D-i, ÉÉNy-DDK-i, néha ÉNy-DK-i irányban tájolták. A rítus csaknem kizárólag csontvázas volt, egy esetben (234. obj.-292. str.) figyeltünk meg szórthamvas temetkezést.

Három jelképes sírt tártunk fel (42. obj.-47. str.; 307. obj.-377. str.; 310. obj.-381. str.-?, bolygatott), melyekben csak mellékletek voltak, és amik a településtől távol meghalt emberek sírjai lehettek. Gyakran megfigyelhető volt, hogy a halottat rönkfából kivájt koporsóba helyezve temették el. Mindössze egy-két melléklet nélküli sír volt, gyakran gazdag edény- és fémmellékleteket (bronz- és aranyékszerek és használati tárgyak, pl.: tűk, karteker-

csek, horgos övlemez, spirálcsovecskék, Lockenringek / hajkarikák/, korongok, pitykék, tör, vésők) tettek a halott mellé. A mellékletként sírba tett tárgyak mennyisége és minősége jól tükrözi az eltemetettnek a faluközösségben betöltött szociális státuszát. Két esetben (261. obj.-321, 379. str.; 325. obj.-411., 412. str.) megfigyeltük a sírba tett húsáldozat maradványait is.

Leggazdagabb sírok:

45. obj.-50. str. – Gazdag kislány sírja. Mellékletek: lóhere alakú, horgos övlemez; két 12 menetes bronz karkercs; átfúrt tengeri csigából és bronz spirálgöngyökből álló nyaklánc; két bikónikus fejű, behajlított végű bronztű és négy edényből álló edénymelléklet.

80. obj.-97., 129. str. – Magas rangú férfi koporsós sírja (főnöki sír). Mellékletek: bronzdróttal tekercselt, lapos csontkorongban végződő, famarkolatos, lekerekített, markolatlapos, trianguláris bronztör; keskeny bronzvéső; két bronztű; edénymelléklet.

132. obj.-162. str. – Kisfiú sírja. Mellékletei: spirális végű bronz karperec, arany Lockenring; két füles bögre.

301. obj. – 366. str. – Gazdag, magas szociális státuszú nő koporsós sírja. Mellékletei: bronz spirálcsovecskékkel, fajansz- és borostyángöngyökkel, aranyékszerekkel díszített fejdísz; két spirálcsovecske; három Lockenring; két poncolt díszű, átfúrt szélű, domborított korong; különböző típusú (félgömbös és kúpos) és méretű, felvarrható pitykék; három bronztű (kettő töredékes, egy tordírozott nyakú, bepödrött lapátfejű tű); bronzspirál; négy edényből álló edénymelléklet.

Késő bronzkor (Gáva kultúra): néhány hulladék- és tárológödör, illetve kút.

Római császár kor (2. század): főleg méhkas alakú tárológödörök, illetve kutak.

Késő avar időszak (8. század vége – 9. század eleje): temetőrészlet: 7 db csontvázas sír (5 női, egy felnőtt férfi és egy rabolt fiú? sírja). A halottakat kivétel nélkül háton, nyújtott helyzetben fektették a sírba, fejüket pedig feltámasztották. A sírok ÉNy-DK-i tájolásúak voltak. Az elhunytat általában gazdagon felékszerezve helyezték a sírba; egy esetben megfigyeltük a vaskapcsokkal összefogott fa léckoporsó nyomát is.

Árpád-kor (12–13. század): Árpád-kori falu részlete: félig földbe mélyített házak, V-keresztmetszetű árkok. A faluhoz tartozó templomot és temetőt is sikerült azonosítanunk a bronzkori tell tetején.

DANI JÁNOS

249. Pusztakovácsi határa (2. számú lelőhely)

(Somogy megye) B, Ró, Kö

1999. március 21-én végzett terepbejárás során a falu DK-i részén, a Móriczi-dűlőtől Ny-ra nagy kiterjedésű lelőhelyen kevés őskori (bronzkor), római kori és sok középkori kerámiatöredéket gyűjtöttünk. A régi (Osztopán felé vezető) út töltése látszik a terület Ny-i részén.

NÉMETH PÉTER

250. Pusztazámor

(Pest megye) A, Ú

A Pusztazámori Kommunális Hulladéklerakó építését a 90-es évek óta tervezte Budapest, a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága a kezdetektől szakhatóságként vett részt a munkában. A Hulladéklerakó területén ismert régészeti lelőhely nem volt, csak a kapcsolódó létesítmények, az M7-esről levezető csomópont és a lerakóhoz vezető út és a Tárnokot elkerülő út nyomvonalán voltak ismert lelőhelyek.

A hulladéklerakó teljes területe mintegy 90 hektár, a most sorra kerülő I. ütem ennek mintegy 1/3-a, de a II. és III. ütem területén is létesülnek utak és anyagnyerő helyek. A 90 hektáron két domb között egy völgy helyezkedett el a terület mellett, attól keletre folyik a Zámori-patak, melynek partján több népvándorlás kori telep található.

A fentiek miatt a területen folyó földmunkákat végig figyelemmel kísértük, azok régészeti szakfelügyelet mellett folytak. (A területen, amikor a munkák megkezdését jelezték, nem volt mód terepbejárásra, mert nagy hó és áthatolhatatlan gaz fedte.) A szakfelügyelet során került elő a III. ütem mentén vezető összekötő út humuszolásánál az avar temető. Itt, az összekötő út és a felső szervízút területére eső, mintegy 345 objektumot sikerült feltárnunk a Fővárosi Közterület-fenntartó Rt. finanszírozásával.

A feltárt 345 objektumból néhány újkorinak (?) bizonyult: ezek tájolása, mélysége és betöltése eltért az avar síroktól. Az avar sírok egy része üres volt, a csontokat tartalmazó sírok közt voltak raboltak és bolygatatlanok is. A férfisírok közt többen találtunk öntött, griffes-indás bronzveretes övet, női sírokban gyöngyöket, edényeket, bronzfülbevalókat és karpereceket tártunk fel. A bolygatatlan sírok általában nyújtott testhelyzetben, háton feküdtek, de voltak oldalukon fekvő, felhúzott lábú vázak is. Általában egyes sírokba temetkeztek, de előfordult kettős (anya (?) – gyermek, két felnőtt) és hármas (két felnőtt, egy csecsemő) temetkezés is. A sírok tájolása északnyugat-délkelet, a gazdagabb sírok 150 cm-nél is mélyebben voltak. A sírgödör két végét, fejnél és lábnál gyakran mélyebbre ásták a közepénél. Lovas- vagy lósírt nem találtunk.

A III. ütem északi részén a rézsúzó gép elért egy sírt – ennek csak az alsó lábszárai maradtak meg, a sírgödör itt is le volt mélyítve, ezért ezt is avar sírnak tartjuk. Ez, az I.-nek nevezett sír mintegy 2–300 m-re van légvonalban a többitől. Amennyiben ez a sír is a temetőhöz tartozik, úgy még több száz (több ezer?) sír lesz a III. ütem területén.

Ez évben csak a két út nyomvonalába eső területet tártuk fel, kb. 4700 m²-t, jövőre azonban a III. ütem területén lévő további sírokat is feltárhatjuk a Fővárosi Közterület-fenntartó Rt. írásbeli ígérete szerint.

DR. MARÓTI ÉVA